

Vpliv kazenskega postopanja na civilno pravdo.

Dr. Rudolf Sajovic.

(Konec.)

III. Izjeme od načela svobodnega raziskavanja glede kazenskih vprašanj.

Postopanje, ki je s sodbo končano, je moči obnoviti, ako se izkaže, da temelji, na katerih sloni sodna odločba vsled razlogov, uveljavljenih na novo, niso ali ne morejo biti istinitni. K dejanskemu stanju, ugotovljenemu v prvem postopanju, mora priti nekaj novega, prej neznanega in zato doslej še ne uveljavljenega. Iz tega občnega in skoraj edinega predpisa starejših zakonov (§ 372 obč. sodn. r., §§ 262, 263 hrv. slav. g. p., §§ 351 — 355 bos. herc. s. pr. r.) so razvili novejši zakoni večje število obnovitvenih razlogov, ki so po svoji bistvenosti le razčlenjeni občni obnovitveni razlog in sicer: da je bila prejudicialna kazenska sodba razveljavljena z drugo pravnomočno odločbo kazenskega sodišča, da se je našla že prej izdana pravnomočna odločba o istem zahtevku ali o istem pravnem razmerju, da so trjene nove činjenice ali novi dokazi, ki se niso uporabili prej, pa bi uporabljeni dovedli do drugačne razsoje. Poleg tega je novejše pravo izoblikovalo še posebej razloge, da so se izkazali prej uporabljeni dokazi kot lažni, potvorjeni, neobstoječi ali pa da je bila izposlovana sodba z dejanjem, kaznivim po kazenskem zakonu osebe, udeležene v pravdi, najsi je ta oseba nasprotna stranka, zastopnik ene ali druge stranke ali pa sodnik. (§ 530 a. c. pr. r., § 624 j. c. p. p., v bistvu podobno §§ 426 — 428 s. g. s. p.,³⁹ § 563 vojv. c. pr. r.) Zaradi predlagateljevega dejanja samega obnova v njegov prid ni dopustna.

³⁹ Gl. Arandjelović, Pravne rasprave I. Ponovljenje parnice str. 78 sl.

Posebnosti so le glede obnovitvenih razlogov zaradi kaznivih dejanj.

Zakon dovoljuje obnovo postopanja, ako se izkaže, da je temelj odločbe, na katerega se ta celoma ali tudi deloma, celo le v podporo drugih razlogov opira, izdejsstvovan na kazniv način (§ 624, št. 1 in 2 c. p. p.). Gre za dokazila: listine, izpovedbe prič, izvedencev in za priseženo izpoved nasprotnne stranke. Šteti je semkaj tudi prevod tolmačev, ki mu je priznavati značaj zvedenca, s čigar pomočjo sodnik spoznava, kaj listine ali osebe v pravdi izpovedujejo.⁴⁰ Pod listinami je razumeti vsakojaka dokazna sredstva, ki jih našteva c. p. p. v tretjem poglavju tretjega dela in ki jih ima v mislih k. z. v §§ 214 — 233. Izpovedbe gori naštetih oseb morajo biti lažne in po kazenskem zakoniku kaznive. Ugotovitev kazenskega sodišča, da je izpoved priče sicer objektivno neresnična, da pa ni lažna, glede na 2. odst. § 632 c. p. p. ne substancira tega obnovitvenega razloga, kajti v tem primeru kaznivega dejanja ni.⁴¹ Dejstvo objektivno neresnične izpovedi ali mnenja se utegne uporabljati kot obnovitveni razlog le po točki 6 § 624 c. p. p., to je v zvezi z drugimi novimi činjenicami in dokazili.

Dopustna je nadalje obnova, ako je bila izposlovana sodba s prevarnim dejanjem strankinega zastopnika, njenega nasprotnika ali nasprotnikovega zastopnika, ki je kaznivo po kazenskem zakonu (§ 624 št. 3 prvi stavek). Pod prevarnim dejanjem ni razumeti zgolj delikta prevare (§ 334 k. z.) ali prejšnje goljufije,⁴² marveč vsako kaznivo dejanje sploh, ki je utegnilo vplivati na sodno odločbo. Lahko umljivo je to glede dejanj lastnega zastopnika, kajti vsako tako njegovo dejanje je napram stranki, ki jo zastopa, prevarno. Glede nasprotnikovega odvetnika pa izhaja dolžnost, tudi napram nasprotniku se vzdržati vsakih prevar in kaznivega dejanja iz njegovih stanovskih dolžnosti. On je sodelovalec pri postopanju, da se izreče pravilna in pravična sodba (§ 1 odv. z.), in mora vršiti zastopanje po zakonu ter v ta namen uporabljati le sredstva, ki zakonu ne nasprotujejo (§ 21 odv. z.). Kar velja

⁴⁰ Verona=Zuglia, o. c. str. 799.

⁴¹ Tako tudi Sperl, o. c. str. 710; Verona=Zuglia, o. c. str. 799; odl. 13. maja 1908, Gl. U. 4235. Nasprotno Neumann, o. c. str. 1412; odl. 23. septembra 1902, Gl. U. 2029; 18. septembra 1912, Gl. U. 6047.

⁴² Kakor trdi Sperl, o. c. str. 709, 710. Pravilno Neumann, o. c. str. 1413.

za odvetnika, mora veljati tudi za vsakega drugega zastopnika in tudi za nasprotno stranko samo, sicer bi bile stranke, ki po odvetnikih niso zastopane, neutemeljeno favorizirane (gl. § 5 not. zak.).

V enaki vrsti obravnava zakon tudi po kazenskem zakonu kaznivo prelomitev sodniških službenih dolžnosti, ki jo je zagrešil sodnik in vsled nje izrekel sodbo ali prejšnjo odločbo, na katero se sodba opira, na škodo obnove zahtevajoče stranke (§ 624 št. 3, drugi stavek).

Ako povzamemo vodilno misel teh osnovnih dejanj, iz katerih se dopušča obnova civilne pravde, vidimo, da je predpostavka za obnovo po kazenskem zakonu prepovedano dejanje. V tej zvezi nas zanima le, kdo ugotovi to za obnovo prejudicialno kaznivo dejanje.

Vprašanje, ali obstoji ali ne obstoji tako kaznivo dejanje, je v civilni pravdi predhodno vprašanje, o kakršnih smo prej spoznali pravilo, da sme o njih ali soditi civilni sodnik sam ali pa prekiniti postopanje in prepustiti odločitev o njih kazenskemu sodišču (§ 255 c. p. p.). Toda civilni postopnik odreja v tem primeru, da je odločilen izid kazenskega postopanja, ako se trdi, da je prva sodba posledek kaznivega dejanja.

Preden se o tožbi za obnovo, ki se opira na enega izmed razlogov § 624 št. 1 do 3 c. p. p., določi prvi narok ali narok za ustno sporno razpravo (§ 631 c. p. p.), mora ukreniti pravdno sodišče, eventualno po izvršenih poizvedbah, česar je treba, da se dozve ali ugotovi navedeno kaznivo dejanje, ako o tem dejanju ni izrečena že pravnomočna odločba kazenskega sodišča. Šele, ko je kazensko postopanje pravnomočno končano, vzame civilno sodišče obnovitveno tožbo v delo. Razpravo pa razpiše o tožbi le, če je dovedlo kazensko postopanje do pravnomožne obsodbe zbog kaznivega dejanja, ki je bilo navedeno kot razlog tožbe za obnovo, ali pa če je kazensko postopanje končano sicer brez obsodbe, toda iz drugih razlogov, ne pa zaradi tega, ker ni kaznivega dejanja ali ker zanj ni dokazov (§ 632 c. p. p.). Zato mora kazensko sodišče ali javni tožilec civilnemu sodišču vselej izrečno priobčiti, zakaj postopanja ni uvedlo ali zakaj ga je ustavilo. Sklep je zlasti priobčiti tudi, ako je o stvari sicer izšla kazenska sodba (bodisi oprostilna ali obsojajoča), postopanje pa je bilo iz kazenskoprocesualnih razlogov ustavljeno, preden je postala sodba pravnomožna. Ako je izreklo kazensko sodišče oprostilno sodbo, bo posnelo sodišče iz

razlogov sodbe, ali sloni oprostitev na tem, ker sploh ni kaznivega dejanja ali ker se to ni dalo dokazati.

Kazenskega postopanja nasprotno ni uvesti, ako je glede očitanege dejanja že izšla pravnomočna kazenska obsodba, ali pa je bilo kazensko postopanje končano brez obsodbe iz drugih razlogov, ne pa zbog tega, ker ni kaznivega dejanja ali ker zanj ni dokazov (§§ 628 št. 3, 632 c. p. p.). V tem primeru je priložiti odpravek kazenske odločbe obnovitveni tožbi. Podobno, ako je bil zavrnen predlog, da se kazensko postopanje uvedi.

Uspeh tožbe za obnovo, najsi bodo navedbe v njej še tako prepričevalne, zavisi torej v glavnem od pozitivnega ali negativnega izida kazenskega postopanja. Kazensko sodišče mora ugotoviti kaznivo dejanje, ki je predpostavka obnovitveni tožbi. Gre za veljavnost ali neveljavnost, razveljavljenje že izrečene civilne sodbe, in sicer vsled tega, ker je bila izdejsstvovana na kazniv način. Odločbo o tem, ali je kaznivo dejanje res podano, mora izreči kazensko sodišče, neodvisno od strankinih predlogov, postopati mora v vsem uradoma in z edinim ciljem v vidu, da dozve materialno resnico o zatrjevanem dejanju. V tem smislu je razumeti Kleinove besede, da zakon noče, da bi diletirala civilna sodišča v kazenskih stvareh in da bi se nerešljivo zamotavale civilne sodbe s kazenskimi.⁴³

Predpostavko za obnovo civilnega postopanja v teh primerih mora dognati edino le kazensko sodišče. Po vpogledu kazenske sodbe ali obstoječih kazenskih spisov, ako je kazensko postopanje že končano, preden se je vložila tožba za obnovo, sklepa civilno sodišče, ali je dana predpostavka za obnovitveno tožbo. Ako takega kazenskega postopanja še ni bilo, ukrene civilno sodišče vse potrebno, da se dozve in ugotovi zatrjevano kaznivo dejanje. To stori tedaj, ko mu dojde tožba za obnovo. Vendar obnovitvenega postopanja ne bo prekinilo, marveč izjemno od načela, izraženega v § 255 c. p. p., vsako sklepanje o došli obnovitveni tožbi odložilo dotlej, dokler ne bo končano kazensko postopanje, ki ga bo obenem pokrenilo.⁴⁴

⁴³ Klein-Engel, o. c. str. 465.

⁴⁴ Pollak, o. c. str. 659 navaja nekatere primere, kjer naj se najprvo ustno razpravlja o pomenu oprostilne porotniške sodbe ali ustavitvenega kazenskega sklepa. Toda po zakonu, ima dognati sodišče samo, v nejavni seji brez udeležbe strank, zakaj se postopanje ni nadaljevalo, zakaj se je končalo z oprostivjo.

V prvem poglavju smo spoznali nekatere oprostilne kazenske sodbe, o katerih smo trdili, da so prejudicijalne za civilnega sodnika. Kako je z obnovno tožbo, ako se more pozneje izkazati, da temelji te sodbe niso istiniti?

Možno je dvoje, ali da predlagatelj že ima novo kazensko odločbo, s katero je bila prejšnja kaz. sodba razveljavljena, ali pa da razpolaga z novim dokaznim gradivom, ki bi samo po sebi ali pa v zvezi s prejšnjim dokazalo obdolženčovo krivdo. Prvi primer je analogen št. 4 § 624 c. p. p., drugi je sličen prvim trem točkam tega paragrafa. Ker pa zakon oprostilne kazenske sodbe sploh ne omenja, je treba podrediti vse te primere pod št. 6 § 624 c. p. p., torej pod obnovo ob noviter reperta, ki utegne biti vzlic nekdanji in tudi sedanji občnosti vselej še subsidiarni obnovitveni razlog.

Stvar je prilično enostavna, ako predlagatelj že ima novo kazensko odločbo. Postopanje je v tem primeru enako kakor sicer, ako se zahteva obnova po št. 6 § 624 c. p. p. Ako pa predlagatelj take odločbe nima, marveč samo navaja nove činjenice in dokaze, se civilno sodišče ne more spuščati v razmotrivanje novih okolnosti. Temu stoji nasproti pravna moč oprostilne kazenske sodbe. Raziskavanje teh novih okolnosti bi pomenilo tako v obnovitveni kakor v redni pravdi kršitev načela »ne bis in idem«.

Čim namreč priznamo obvezno moč oprostilne sodbe, se moramo odločiti tudi za posledice, da je moči to sodbo odpraviti samo v predpisanem kazenskem postopanju. To je pa mogoče edino z obnovo kazenskega postopanja (§ 364 k. p.). Zlasti ne moremo priti do drugačnega zaključka, ako se zahteva obnova vsled kaznivih dejanj, s katerimi je bila izdejskovana kazenska sodba (§ 364 št. 1 k. p.). Ako velja strogo načelo, da preišči veljavnost civilne sodbe v takih primerih kazensko sodišče, velja isto za kazensko sodbo. Enako je, ako se zanika ugotovitev oprostilne sodbe vsled novih činjenic in dokazov. Zavrnuti je ugovor, da jih more dognati prav tako civilno kakor kazensko sodišče. Obnovitveno postopanje je tudi v primeru št. 6 § 624 c. p. p. samo navidezno enako rednemu, v resnici pa je strožje, in sicer ne samo glede predpostavk, marveč tudi glede postopanja samega, v katerem naj se predpostavke izkažejo. Prav to velja tudi za kazensko obnovitveno postopanje, vsled česar se mora zahtevati tudi, ako se zatrjujejo okolnosti po št. 2 § 364 k. p. v civilni pravdi.

Civilni sodnik vsled tega v takih primerih poskrbi za obnovo kazenskega postopanja. Prekine civilno obnovitveno postopanje, pošlje spise državnemu tožilstvu oziroma napoti

predlagatelja kot zasebnega tožilca, da predlaga obnovo kazenskega postopanja in počaka na njegov izid. V kazenskem postopanju se bodo upoštevale tudi druge že prej znane, a v civilnem postopanju neuporabljene činjenice in podobna dokazila, ki bi bile pa v civilni obnovitveni pravdi, ker niso nove, neupoštevne. Izid kazenskega postopanja bo tudi odločilen za obnovitveno pravdo. Ako bo ugoden, bo izpremenjena oprostilna sodba, na katero se je prejšnja civilna opirala (analogno št. 4 § 624 c. p. p. privzet v št. 6 istega paragrafa). Tudi v tem primeru dotrdi predpostavko za civilno obnovitveno pravdo kazensko sodišče.

Prekinitev civilnega postopanja je v takem primeru obligatorna in se znači kot druga izjema od načela, da sme civilni sodnik o vseh predhodnih vprašanjih sam razsoditi. Enako je treba postopati tudi, ako ne gre za obnovitveno tožbo, marveč se v redni civilni tožbi zatrjujejo okoliščnosti, ki nasprotujejo izreku obvezne oprostilne kazenske sodbe.

Po pozitivni zakonski določbi mora delodajalec ali njegov pooblaščenec povrniti osrednjemu uradu za zavarovanje vse stroške nezgode, zavarovancu ali njegovim sorodnikom pa odškodnino, ako je bil s kazensko sodbo spoznan za krivca nastale nezgode. Pogoj delodajalčeve ali pooblaščenčeve odgovornosti je torej kazenska obsodba (§§ 96, 97 z. o zav. d.), ki odpade le, ako obsodba ni bila možna iz razloga, ki tiči v osebnosti delodajalca ali pooblaščenca (§ 98 z. o zav. d.). Navzlic različni tekstaciji je identičnost te določbe z ono drugega odstavka § 632 c. p. p. očitna. Prilagoditev besedila § 98 z. o zav. d. onemu § 632 c. p. p. bi bilo pa vendarle želeli.

Poškodovanec in osrednji urad morata torej v utemeljitev zahtevka dokazati, da je bil delodajalec (pooblaščenec) s kazensko pravnomočno sodbo spoznan za krivega nastale nezgode ali da obsodba le iz razlogov, podanih v obdobju osebni, ni izšla. Navzlic temu njunima zahtevkom ne more biti v škodo, ako vložita civilno tožbo prej, preden je bilo pokrenjeno kazensko postopanje. Slednja okoliščina jima utegne zabranjevati le, da se pridružita kazenskemu postopanju kot zasebna udeleženca, o čemer je podrobneje razpravljano v IV. oddelku te razprave. Odškodnino po §§ 96 in 97 z. o zav. d. utemeljuje kaznivo dejanje, ki ga je ugotoviti v kazenskem postopanju. Kaznivo dejanje je pogoj nastanku odškodninske obveze delodajalčeve (pooblaščenčeve). Utemeljevanje kaz

nivega dejanja, o katerem še ni pravnomočne kazenske obsodbe, trpi na materialni hibi, ni pa formalna pogreška civilne tožbe, ako je bila taka vložena, dokler kazensko postopanje še ni končano. Ako se v tožbi zatrjujejo činjenice, ki bi ustanovljale kaznivo dejanje, bi je tedaj ne bilo zavrniti, marveč civilno postopanje prekiniti do konca kazenskega postopanja. Prekinitev je v tem primeru zopet obligatorna in je nadaljnja izjema od načela, da je civilnemu sodniku dano na prosto, preiskovati samostojno predhodna vprašanja.⁴⁵

IV. Pridružno (adhezijsko) postopanje.

O zasebnopravnih zahtevkih odločajo praviloma redna sodišča v civilnih stvareh, kolikor niso odkazani v razpravo in odločitev drugim oblastvom n. pr. upravnim oblastvom, občinskim sodiščem, razsodiščem, glavni kontroli, državnemu sodišču za zaščito države itd. Odločba teh oblastev je deloma končnoveljavna, tako da je vsako uveljavljanje zahtevka pred civilnim sodiščem izključeno, deloma je odprta upravičencu še pot civilne pravde, ako bi se z odločbo prvopoklicanega oblastva ne zadovoljil. To je ustanovljeno za veliko večino zahtevkov, ki o njih odločajo upravisna oblastva.

Poleg civilnih sodišč in imenovanih oblastev so v veliki meri poklicana tudi kazenska sodišča, da sodijo o zasebnopravnih zahtevkih. Javnopravni zahtevki niso predmet pridružnega postopanja.

O zasebnopravnih zahtevkih, povzročenih s kaznivim dejanjem, pa velja načelo, da jih sme oškodovanec ustvarjati tako pred civilnim kakor pred kazenskim sodiščem. Na škodo, povzročeno s kaznivim dejanjem, in na druge stranske okoliščine, ki so važne za zasebnopravne posledice, mora kazensko sodišče obračati pozornost ipak po službeni dolžnosti. Od teh dejstev je često odvisen obstoj kaznivega dejanja samega, ona so odločilna v veliki meri za kvalifikacijo kaznivega dejanja, postavljajo tako zločinca kakor zločin v posebno luč in so zato odločilne važnosti pri odmeri kazni in drugih ukrepih, ki jih izrekajo kazenska so-

⁴⁵ O tem procesualnem vprašanju samem odl. br. 104/1926, Themis VII, 177 ne daje odgovora. Obligatorno je prekiniti pravdo tudi v drugih primerih, ko se ne ugotavlja kaznivo dejanje. N. pr. v primeru § 637 c. p. p., da se zagotovi učinek obnovne tožbe. Nadalje, ako je v sporu predhodno vprašanje veljavnosti ali neveljavnosti zakona (braka) in vprašanje zakonskega rojstva: odl. 4. maja 1926, Themis VII, 187.

dišča. Vendar pa odločajo kazenska sodišča o zasebno-pravnih zahtevkih le takrat, kadar se je oškodovani zaradi ostvarjanja svojih zahtevkov za povračilo stvari, za povračilo škode ali za razveljavitev izvestnega pravnega razmerja ali posla pridružil kazenskemu postopanju kot zasebni udeleženec (§§ 5, 295 k. p.).⁴⁶ To stori z izjavo, da se s svojim točno označenim zahtevkom, ki ga predloži ali s posebno vlogo ali s podajo na zapisnik, pridružuje kazenskemu postopanju oziroma, ako nastopa sam kot zakonito upravičeni tožilec, da stavi poleg obtožbenega zahtevka tudi zahtevek na povračilo stvari, škode ali razveljavitev pravnega posla (§ 295 k. p.). Še posebej omejujejo to nalogo kazenskih sodišč nastopni zakoni:

1. Zakon o odvracanju in zatiranju živalskih kužnih bolezni z dne 14. junija 1928, Sl. Nov. XLVII, 234 (§ 120). Navedeni paragraf ima tudi zanimivo odločbo o prisojanju škode po upravnem oblastvu in razveljavljanju takega sklepa po civilnem sodišču.

2. Zakon o pobijanju zlorab v službeni lastnosti z dne 30. marca 1929, Sl. Nov. XXXII, 168 (čl. 11).

3. Zakon o povračilu škode državi zbog dejanj veleizdaje in o prepovedi nad imovino oseb, obdolženih takih dejanj z dne 14. septembra 1929, Sl. Nov. XC, 464 (čl. 6, 7).

4. Zakon o zaščiti avtorske pravice z dne 26. decembra 1929, Sl. Nov. CXXIX, 629 (§ 57). Ta zakon je uvedel v naše pravo še novost, da sme dovoliti začasno naredbo v svrhu, da se prekršitev avtorske pravice ne stori ali ponovi, tudi kazensko sodišče, pristojno za razsojo delikta po avtorskem zakonu, vendar šele po vloženi obtožbi (§ 60).

Oškodovani se mora pridružiti kazenskemu postopanju do začetka glavne razprave, ako hoče, da bo vzelo sodišče v presojo tudi njegov zasebnopravni odškodninski zahtevek. Pri tem nastane vprašanje, ali ima pridružitve kakšen vpliv na civilno pravdo zaradi istega odškodninskega zahtevka in narobe in kolikšen. Za avstrijsko pravo, na katero se naše jugoslovansko opira, se vobče to zanika in pripušča, da se stavita oba zahtevka istočasno

⁴⁶ Čubinski, Supsidiarna optužba u našem novom krivičnom postupku v Policiji 1930, str. 1024. Henigsberg, Zakon o sudskom krivičnom postupku, stran 276; Marković, o. c. stran. 214; Lohsing, o. c. str. 568; Gleispach, o. c. str. 73; Schnek, Der Adhäsionsprozeß nad österr. Recht.

nezavisno drug od drugega in ne da bi zaviral drug drugega.⁴⁷ Ali je to naziranje res tako trdno utemeljeno, da ga moramo prevzeti tudi za naše pravo brez pridržka?

Precej splošno je v literaturi naziranje, da adhezijski proces ni nič drugega kakor civilna pravda, pridružena kazenskemu postopanju, ki napreduje po pravilih tega in je vsled tega oproščena spon civilnega postopka,⁴⁸ na drugi strani pa tudi nesamostojna in zavisna od usode kazenskega postopanja. Nesamostojnost pridružnega procesa se kaže v tem, da se konča s kazenskim postopanjem vselej tudi adhezijsko, ne glede na to, ali je to dovedlo do zaključka ali ne. Nekateri avtorji poudarjajo še druge posebnosti, ne da bi izključevali civilni značaj spora.⁴⁹

Adhezijsko postopanje se uvede z izjavo oškodovančeve, da se zaradi svojega odškodninskega zahtevka pridružuje kazenskemu postopanju. Po avstrijskem pravu je kazenski sodnik moral sprejeti to izjavo in jo je smel zavrniti le, ako tudi možnost oškodovanja po obdolžencu ni bila podana.⁵⁰ Ni pa bilo potrebno, da je zahteval oškodovanec že v uvodnem postopanju ali v začetku glavne razprave, da naj se mu prisodijo njegovi odškodninski zahtevki. Tak zahtevek je moral staviti v svojem končnem predlogu, ako je hotel, da je sodišče sodilo tudi o njem. Zato trdi Schneek, da adhezijsko postopanje nastane, tudi če sodbeni zahtevek ni predlagan ali tudi dokler še ni predlagan. Z izjavo, da se pridruži kazenskemu postopanju, postane oškodovanec zasebni udeleženec in pridobi s tem pravno zaščitni zahtevek, da se dopusti k udeležbi na kazenskem procesu. Udeležba na kazenskem postopanju da je zahtevana pravna zaščita. Ta zahtevek in sodbeni zahtevek moreta obstajati drug poleg drugega, toda temeljni zahtevek je oni na udeležbi na postopanju, ki je podan vselej, tudi

⁴⁷ Schneek, o. c. str. 45; Horten, Jurisdiktionsnorm, str. 79; Lohsing, o. c. str. 580; Högel, Das Recht des durch eine Straftat Verletzten auf Ersatz v. Jur. Blätter 1900, str. 86; Nemethy, Über die privatrechtlichen Folgen strafbarer Handlungen etc. v. Oesterr. Allg. Ger. Zeitung 1895, str. 141.

⁴⁸ Henigsberg, o. c. str. 277; Lohsing, o. c. str. 577.

⁴⁹ Tako Schneek, o. c. str. 19 s posebnostmi, ki so navedene v naslednjem. Marković o. c. ga imenuje »mešovit« postopek, s čimer naj bo izražena neka posebnost tega postopanja. Ogorelica, Kazeno procesualno pravo, str. 263 ga smatra za del kazenskega postopanja.

⁵⁰ Lohsing, o. c. 181, Schneek, o. c. 14.

če se določni sodbeni zahtevek ne stavi. S slednjim se uvaja vsekdar zahtevek na udeležbo.⁵¹

Ta nauk, ki ima seveda dalekosežne posledice, zahteva po našem k. p. vendar neke modifikacije. Predpostavke zasebne udeležbe je naš k. p. nekoliko razvil s tem, da je odpravil megleno izjavo o pridružitvi vsled odškodninskih zahtevkov. Izjava, da se oškodovani pridružuje kazenskemu postopanju kot zasebni udeleženec, mora obsegati po 3 odst. § 295 k. p. točno označeni odškodninski zahtevek: ali povračilo stvari, ali povračilo prizadejane škode ali razveljavitev izvestnega pravnega posla. Gola izjava, da se oškodovani zaradi ostvarjanja zasebnopravnih zahtevkov pridružuje kazenskemu postopanju in pa abstraktna, hipotetična možnost, da je bila dotična oseba po kaznivem dejanju oškodovana, ne zadostujeta več. Zakon sam sicer ne pove natančneje, s kolikšno točnostjo mora biti določen odškodninski zahtevek. Henigsberg prehaja molče preko tega pogoja. Marković⁵² in Čubinski⁵³ zahtevata glede na besedilo zakona, da mora biti zahtevek jasno izražen, osobito, da mora biti navedena višina škode, ako se zahteva odškodnina. Pravilno po našem naziranju ni zahtevati, da se v svrhu pridružitve predlaga že popolnoma določen in končen razsodni zahtevek, saj je takšen ob času, ko se kazensko postopanje uvede, prečesto še negotov, ker se n. pr. še ne ve, kdaj bo poškodovani ozdravel od telesne poškodbe, niso še znani stroški zdravljenja, ne ve se, kolikšna boleznina naj se zahteva.

Ako pa se tudi v vseh primerih ne more zahtevati takoj povračilo vse škode, ki je nastala iz kaznivega dejanja, se da vendar ta škoda vsaj približno oceniti, znan je pa tudi vsaj en del te škode, namreč do pridružitvene izjave narastli zdravniški stroški in pod. V izjavi, s katero se pridružuje oškodovani kazenskemu postopanju, je torej navesti ali se zahteva povračilo stvari (poškodovane ali ukradene itd.) ali njene vrednosti, ali razveljavitev izvestnega pravnega razmerja, ali povračilo škode, izražene v denarnem znesku. Skratka, izjava mora obsegati zahtevek, izražen toliko točno, da je moči o zahtevku izreči sodbo. S tem pa je rečeno, da mora obsegati že prvotna izjava o pridružitvi tudi že razsodni zahtevek z razsodnim predmetom in da ne zadostuje izjava, da se poškodovani samo

⁵¹ Schnek, o. c. 14 sl.

⁵² O. c. str. 174, 216.

⁵³ O. c. str. 1084.

zbog svojih zasebnopravnih zahtevkov pridružuje kazenskemu postopanju. Izjava, da se oškodovani pridruži kazenskemu postopanju, je torej izposlovalno dejanje stranke (*Erwirkungshandlung*), predlog, o katerem naj sodnik odloči. Vendar se ne zahteva tudi nič več, izpremembra razsodnega predmeta je dopustna vsak čas, zlasti se sme zahtevati višja odškodnina. Tako, kakor želi zasebni udeleženec, da bodi razsojeno o njegovem zahtevku, je treba, da je precizirano v njegovem končnem predlogu.

Vidimo, da je civilnopravni zahtevek prava predpostavka pridružitvenega postopanja. Samo zaradi ostvaritve svojega zasebnopravnega zahtevka se sme pridružiti oškodovanelec kazenskemu postopanju (§§ 5, 295 k. p.), v podkrepitev tega zahtevka mu daje zakon v prvi vrsti pravice, s katerimi more vplivati na potek kazenskega postopanja. Vsa ta pooblaščenja pa imajo le to svrho, da podkrepi oškodovani svoj zahtevek na povračilo, k čemur spada tudi izsleditev krivčeve osebe (§ 52 k. p.). Te pravice pa ima po zakonu le zasebni udeleženec, torej oškodovani, ki se je s svojim zahtevkom kazenskemu postopanju že pridružil, torej ki je že predlagal določni razsodni zahtevek. Ako državni tožilec noče započeti pregon, ga sme oškodovani započeti sam in mu v tem pogledu zakon tudi daje določne pravice (§§ 53, 54 k. p.) pod pogojem, da nastopa kot zasebni udeleženec.

Ker mora biti oškodovančev zahtevek točno označen, je nemogoče pridružiti se kazenskemu postopanju, dokler to ni uvedeno zoper določeno osebo. To se razodeva tudi iz načela podrejenosti pridružnega postopanja kazenskemu, ker dokler ni kazenskopravnega procesnega razmerja, ni možno tudi civilnoprocesno razmerje. Kazenskoprocesno razmerje pa nastane šele, ako se prične preganjati določna oseba, bodisi da se uvedejo zoper njo poizvedbe, preiskava ali pa vloži neposredna obtožnica. Vsako poprejšnjo izjavo o pridružitvi, ki je mogoča tudi pri poizvedbah zoper nedoločeno osebo (n. pr. § 180 k. p.) je imeti za oddano le pod pogojem, da postane učinkovita, čim se prične preganjati določena oseba. Na drugi strani pa traja tudi svojstvo zasebnega udeleženca samo tako dolgo, dokler oškodovani svoj zahtevek na odločitev s sodnim izrekom vzdržuje in dokler ga more vzdrževati. Čim zasebni udeleženec opusti svoj zahtevek, prestane v istem hipu tudi sam od sebe biti še nadalje zasebni udeleženec, njegove pravice za udeležbo na postopanju sicer ne ugasnejo, pač pa za enkrat presta-

nejo. Dokler ni namreč kazensko postopanje na prvi stopnji končano, se mu more oškodovani vedno in tudi znova pridružiti, čeprav je že prej izjavil, da se ne pridruži ali se je že izjavljeni pridružitvi odrekel. Izhaja pa iz tega, da je oškodovančev razsodni zahtevek njegov primarni zahtevek na pravno zaščito in da je ta zahtevek predpostavka drugemu pravnozaščitnemu zahtevku oškodovančevemu, namreč zahtevku na udeležbo na postopanju. Kjer ni prvega, tam tudi ni drugega zahtevka, ki se pojavlja vedno le v družbi s prvim. Zato je za naše pravo Schnekov o teorijo odkloniti, ki bi se je sicer tudi za avstrijsko pravo ne upali braniti brezpogojno in tako določno, kakor jo razvija on.

S tem se nikakor ne odklanja zahtevek na udeležbo. Trdi se le, da kjer ni razsodnega zahtevka zasebnega udeleženca, tam tudi zahtevek na udeležbo ne more nastati. Najsi se znači institut zasebne udeležbe kot vpliven korektiv oficialne maksime v kazenskem postopanju, ki utegne vzdržati obtožbo tudi zoper voljo poklicanega činitelja, upravičenega tožilca, vendar ni prezreti, da institut sam ni bil ustanovljen zaradi kontrole nad javnim obtožiteljem. Po starejšem avstrijskem pravu (Theresiana in njej sledeči kazenski postopniki do l. 1850.) je kazensko sodišče preiskovalo po uradni dolžnosti, ali in kolikšna odškodnina gre oškodovanemu in je to odškodnino tudi določilo, ako se je dala gotovo in točno ugotoviti. Po kazenskopravnem redu iz l. 1850. pa je uradna prisoditev odškodnine prenehala in je bilo oškodovanemu le na prosto dano, predlagati nje prisoditev. Dočim je nato k. pr. r. iz l. 1853. uvedel zopet ugotavljanje in prisoditev škode po uradni dolžnosti, je normiral novi k. pr. r. iz leta 1873. materijo tako, kakor služi v svojih temeljih še našemu k. pr.⁵⁴

Institucija zasebne udeležbe je torej vznikla iz ideje, naj se obenem s kazensko stvarjo reši tudi zasebnopravni zahtevek oškodovančev, kadarkoli je to možno. Ekonomija s sodniškimi močmi in ekonomija stroškov zahtevata, da se po možnosti ugotovijo dokončno v kazenskem postopanju tudi zasebnopravni zahtevki.⁵⁵ Zato govori tudi procesna ekonomija, da ni potrebno dvojno postopanje, dvakratno dokazovanje in da se pomore oškodovanemu, da

⁵⁴ Glej o tem Schnekov o. c. str. 5 sl.

⁵⁵ Dolenc, Novi krivični sodski postopaki v Pravnem pregledu 1922, str. 22.

pride hitro do svoje pravice.⁵⁶ Da bi dal zakon oškodovanemu te pravice samo zbog tega, da bi pazil, da se bo državni pravnozaščitni zahtevek na kaznovanje po zakonu uresničil, o tem smemo pač upravičeno dvomiti, sklicujoč se tako na zgodovinski razvoj kakor na besedilo zakona. Ostvarjanje zasebnopravnih zahtevkov, predlaganje razsodnega zahtevanja ustvari šele pozicijo zasebnega udeleženca. Kjer ni zasebnega udeleženca, tam tudi ni pravnozaščitnega zahtevka na udeležbo. Tam tudi ni vplivanja na kazensko postopanje po osebi, različni od upravičenega tožilca. Interes, da se kazensko postopanje vodi z vso odločnostjo in strogostjo, gotovo ni manjši, kjer gre za veliko zločinstvo, n. pr. umor, pa ni nobenega oškodovanca, kakor ako se preiskuje neznatnejše kaznivo dejanje, n. pr. tatvina do 300 Din. Glede tatvine se je javil ukradeni, glede umora pa nikdo ne, ker ni osebe, ki bi ji s smrtjo umorjenega kaj odšlo. In vendar se ne da zanikati, da je interes družbe na izsleditvi in kaznovanju morilca gotovo večji kakor pri tatu.

Z zasebnopravnim zahtevkom torej stoji in pade svojstvo zasebnega udeleženca. Kjer takega zahtevka ni, tam se ne more nikdo pridružiti kazenskemu postopanju. Neodločilno je pri tem, ali je takšen zahtevek skraja obstajal, pa je pozneje ugasnil, ali pa sploh ni nastal. Ker pa gre pri zasebni udeležbi za sodno ostvarjanje zasebnopravnega zahtevka, zasebna udeležba tudi ni več možna, ako ima oškodovani v rokah že sodni izrek ali takemu na moči enakopraven izrek o svojem odškodninskem zahtevku, z drugimi besedami, ako ima oškodovani za zahtevek že izvršilni naslov. Vsi izvršilni naslovi so si pri tem enako učinkoviti, naj bodo to sodne odločbe, sodne poravnave ali pa tudi le v konkurzu prijavljena in priznana odškodninska terjatev.⁵⁷ Podobno ka-

⁵⁶ Gleispach, o. c. str. 73, Ogorelica, o. c. str. 258.

⁵⁷ Zadnje zanika Schnek, o. c. str. 16, češ da bi bil s tem prezadolženec na boljšem, ker bi v kazenskem postopanju zoper njega bila praktično izključena vsaka zasebna udeležba. Toda ni razloga, da bi se glede tega delala izjema, ko teoretično prezadolženec sploh ne more biti na boljšem, ker ga preganja javni tožilec vestno, kakor vsakega drugega, na drugi strani pa tudi ni izključeno, da oškodovani vzlic temu posega aktivno v postopanje s tem, da obvešča javnega tožilca o vsem položaju in ga opozarja na okoliščini, ki bi mu ostale morda prikrile. To se tudi v praksi dogaja.

kor izvršilni naslovi učinkuje tudi popolno zadoščenje po krivcu, torej plačilo ali dajatev na mesto plačila in pa to, da se je oškodovanec odrekel zahtevi. Nima pa tega učinka poravnava med strankama, ako poravnana vsota še ni bila izplačana. Razen zadnjega primera učinkujejo vsa navedena dejstva tako, da se odškodovani ne more več pridružiti kazenskemu postopanju oziroma da pridružitve ugasne, ako je navedeno dejstvo nastalo po pridružitvi.

Z izjavo, da se oškodovanec pridružuje kazenskemu postopanju in z zahtevkom na sodno odločbo, ki ga obsega pridružitvena izjava, nastanejo oni odnosi med zasebnim udeležencem, sodiščem in obdolžencem, ki jih imenujemo procesnopravno razmerje. Z izjavo postane oškodovanec zasebni udeleženec v postopanju stranka, katere zahtevek je v tem, da se o njegovem predlogu izreče v sodni odločbi. Ta zahtevek je res samo pogojen, kazensko sodišče odloči o njem, ako dajo podatki postopanja zanesljivo osnovo za presojo o njem. Ako teh osnov ni, se zahtevek ne zavrne, marveč se napoti oškodovanec glede zahtevka na pot civilne pravde (§ 297 k. p.). Napotitev na pot civilne pravde torej ne pomeni nič drugega kakor objavo, da podatki kazenskega postopanja niso zadostovali, da bi se mogla na njih podstaviti izreči odločba. Toda najsi je zahtevek zasebnega udeleženca vendarle samo pogojen, pod razmerami (in nadejati se je, da največkrat) utegne privedi do sodnega izreka in s tem do pravnomočne odločbe priznanega odškodninskega zahtevka.

Spoznanje, da je tudi pridružno postopanje civilno postopanje, dalje da je nastalo z ostvaritvijo zasebnopravnega zahtevka procesnopravno razmerje in da se vsled tega razreši to razmerje samo na določen način, namreč s sodno odločbo, kaže da je nastopilo posebno stanje, in sicer zveza tega zasebnopravnega zahtevka s sodiščem. To stanje imenujemo pravno sovisnost ali obstoj pravde, tekočo pravdo.

Po § 327 c. p. p. (§ 232 c. pr. r.) postane pravda tekoča, čim se tožba vroči tožencu ali čim se napove zahtevek med pravdo. Pravno sovisen postane zahtevani predmet sodbe, zaradi česar zahteva stranka pravno zaščito pred sodiščem.

Tekoča ostane pravda glede ostvarjanega zahtevka do odločbe sodišča, in sicer dokler ne postane ta pravnomočna. V tem trenutku preide tekoča pravda v pravnomočno razsojeno stvar. Pravna sovisnost je torej učinek bodoče, iz sodbe izvirajoče pravne moči,⁵⁸ pravna sovisnost pa določa

⁵⁸ Sperl, o. c. str. 322.

tudi obseg procesnoppravnega razmerja. To nastopi vselej le glede predlaganega razsodnega zahtevka in le v tistem obsegu, v kolikršnem se ta predlaga. Pravno soviseen pa ostane zahtevek toliko časa, dokler je predmet sodbenega predloga, dokler ni o njem s sodno odločbo na en ali drugi način odločeno.

Učinek tekoče pravde je, da je izključeno vsako ponovno istočasno predlaganje istega sodbenega predloga. Ali ima isti učinek tudi pridružitvev kazenskemu postopanju glede na morebitno vložitev tožbe glede istega zahtevka pred civilnim sodiščem ali obratno že pred civilnim sodiščem tekoča pravda na poznejšo pridružitvev kazenskemu postopanju?

Od jugoslovanskih piscev se izraža o tem na kratko samo Henigsberg, ki pravi brez navedbe razlogov, da moreta teči tako civilnopravno kakor tudi adhezijsko postopanje nezavisno drug od drugega,⁵⁹ ne da bi le količkaj upošteval po k. p. izpremenjeno stanje. Avstrijska literatura zanika vsak vpliv enega postopanja na drugega, dasi avtorji ne navajajo za to vselej istih razlogov.⁶⁰

Razumljivo je, da se v avstrijski literaturi ne smatra že tekoča pravda pred civilnim sodiščem za oviro pridružitvenemu postopanju, ko po avstr. k. pr. r. za pridružitvev sploh ni treba točno označenega zahtevka in ko se smatra za pravnozaščitni zahtevek v prvi vrsti oškodovančev zahtevek na pridružitvev. Oboje pa smo za kazensko postopanje po našem k. p. odklonili. Ne more dovesti do drugega nazarja tudi ugovor, da k. p. daje oškodovancu pravico, da predlaga sodbeni zahtevek, in sicer da mu daje to pravico, ne da bi izrekel omejitve, ali je drugod že uvedeno postopanje zaradi istega zahtevka.

Kazenski postopnik o tem res molči. Toda ne sme se prezreti, da je tudi adhezijsko postopanje civilnopravno postopanje, da se z ostvaritvijo civilnopravnega zahtevka zasnuje procesnoppravno razmerje, ki je individualizirano po obeh strankah, po pozvanem sodišču in po stavljenem sodbenem zahtevku. Nastanek drugega procesnoppravnega razmerja med istima strankama in z istim sodbenim zahtevkom pa se protivi pravnemu redu. Pravna zaščita se daje samo enkrat, drugo postopanje o istem zahtevku med istima strankama ni dopustno.

Ni treba, da so ta pravila sprejeta v k. p. Pri tem kažemo na razmotrivanja pod I., da velja v enem pravnem območju

⁵⁹ Henigsberg, o. c. str. 280.

⁶⁰ Glej literaturo, navedeno v op. 47.

normirano stanje tudi v drugem. Čim o značaju adhezijskega zahtevka ni dvoma, je gotovo, da gre tudi temu zahtevku samo enkratna pravna zaščita. Kazlika, da je zahtevek samo pogojen, ker odloči sodišče o zahtevku samo, če more po podatkih kazenskega postopanja, sicer pa napoti oškodovanca na pot civilne pravde, ne moti.⁶¹ Pravna zaščita ni prav nič drugačna, najsi je zahtevek tudi pogojen, kakor je dana enaka pravna zaščita tudi zahtevku, ki je predlagan na nepristojnem sodišču, vse dotlej, dokler se sodišče ne izreče za nepristojno. Oškodovančev zahtevek na pravno zaščito traja dotlej, dokler sodišče ne izreče o njegovem sodbenem zahtevku, da mu je ugoditi ali da ga je napotiti na civilnopravno pot. Procesnopravno razmerje se je s tem razrušilo, četudi na drug način kakor se konča običajno pred civilnim sodiščem.

Tembolj mora prav to veljati za nasprotni primer, da adhezijsko postopanje ovira, da bi se rešila civilna tožba z istim zahtevkom. V tem primeru se niti ne more reči, da je tožba dopustna zato, ker k. p. tega ne izključuje, kajti če naj bi veljal samo ta razlog, bi mu stala nasproti določba § 327 c. p. p. Ugovor, da tekoče pravde ni, ki ga navaja Lohsing še v sistemu,⁶² češ da zasebni udeleženec ni dominus litis in da nima vsled tega neomejenega vpliva nad stavljenim zahtevkom, je opustil isti pisatelj kesneje, ker je sprevidel, da s tem ugovorom ni ničesar pridobljeno, ako zasebni tožilec obenem predlaga, da se razsodi tudi o njegovih zasebnopravnih zahtevkih.

Neutemeljen je tudi ugovor, ki ga navaja Schnek, češ da ostvaritev zahtevka v adhezijskem postopanju pušča pravnozaščitni zahtevek obdolžencev nedotaknjen, kajti obdolženec sme svoj zahtevek na pravno zaščito pred pristojnim civilnim sodiščem vsak čas staviti. S tem pa da se zaplete v pravdo vselej tudi nasprotni oškodovančev zahtevek.⁶³ Toda ta ugovor je neutemeljen, ker ni toženčevega pravnozaščitnega zahtevka na zavrnitev tožbenega zahtevka,⁶⁴ dalje ker je ta ugovor le »hysteron proteron« in že zato ne more dokazati ničesar. Dopustitev pravnozaščitnega zahtevka obdolženčevega bi bila le posledica načela, da tekoče pravde tudi navzlic adhezijskemu procesu ni in se vsled tega znači ta ugovor le kot zanikanje nasprotnega, kar

⁶¹ To priznava celo Schnek o. c. str. 45 nasproti Lohsingu.

⁶² O. c. str. 189, 580.

⁶³ O. c. str. 45.

⁶⁴ Goldschmidt, o. c. str. 268 sl.

bi bilo sicer z razlogi ovreči. Obdolženčev zahtevek pred civilnim sodiščem bi imel isto vsebino kakor oškodovančev, le da bi bil stavljen v nasprotno, večinoma negativno smer (n. pr. da zahtevana stvar ni oškodovančeva, da pravno razmerje še obstoji) in da bi bile zamenjane vloge strank. S temi izpremembami, kakor znano, pa bi pravna sovisnost ne bila odstranjena. V največ primerih pa bi obdolženec svojega zahtevka sploh ne mogel uveljavljati, namreč da iz njegovega dejanja nobena škoda ni nastala, ker bi za tako negativno ugotovitveno tožbo sploh nedostajale po § 323 c. p. p. zahtevane predpostavke.

Pripominjamo, da teh načel ne izvajamo iz besedila 4. odst. § 295 k. p., češ da sme zasebni udeleženec od svojega zahtevka odstopiti vsak čas in ga ostvarjati v civilni pravdi. To besedilo ne izraža, da se sme tožba pred civilnim sodiščem vložiti šele, če je oškodovanec opustil zahtevek v kazenskem postopanju, marveč kaže le na to, da se oškodovanec s takim dejanjem svoji pravici, zahtevati odškodnino, ni odpovedal.

Po pravnih redih, po katerih se mora izvesti najprvo kazensko postopanje in se sme uvesti šele po završitvi tega civilna pravda, sicer se civilna tožba zavrne (n. pr. po hrv. slav. procesu),⁶⁵ do takšne kolizije med obema postopanjima sploh ne more priti. Ako pa se civilno postopanje samo prekine, dokler se ne konča kazensko, potem se oškodovanec ne more pridružiti kazenskemu postopanju, ker stoji nasproti temu zahtevku po prejšnjih izvajanjih sovisnost pravde (§ 99 bos. herc. c. p., §§ 108, 174 srb. g. p.).

Podobna, če tudi ne ista procesna situacija je podana po našem pravu pri izdaji pogojnega plačilnega povelja. To je namreč izdano samo pogojno, in sicer pogojno v tem smislu, da izgubi svojo moč, ako poda nasprotnik pravočasno upor. Kakor v adhezijskem postopanju oškodovanec nima pravice, absolutno zahtevati tako kot v civilni pravdi, da se dokončno reši ostvarjani zahtevek, tako uniči tudi v plačilnem povelju priznani zahtevek enostavni upor nasprotnikov, ne da bi izgubila ena ali druga stranka možnost, svojo pravico uveljavljati z redno tožbo. Vendar pa nastane ta pravica šele potem, ko je plačilno povelje ob svojo moč, kajti vročba plačilnega povelja ustanavlja sovisnost pravde (§ 13 zak. z dne 27. aprila 1873 št. 67 drž. zak. po besedilu čl. V razbrem. nov. od 1. junija 1914 št. 118 drž. zak.) To se je prej zanikalo za avstrijsko pravo in se še

⁶⁵ Zuglia, o. c. str. 13 (v zvezi s str. 128).

sedaj za nemško pravo.⁶⁶ Nasprotnik se more zoper plačilno povelje braniti samo z uporom, ne more pa vložiti n. pr. negativne ugotovitvene tožbe. Gre torej za pogojno priznani zahtevek, iz česar sledi, da je tudi pravnozaščitni zahtevek pogojen, kakor v adhezijskem postopanju. Upravičeno smemo te vrste zahtevkov nazivati za pogojne pravnozaščitne zahtevke.

Opisani učinek, pravna sovisnost, nastopi s trenutkom, ko se stavi predlog na priznanje civilnopravnega zahtevka v kazenskem postopanju zoper določeno osebo, torej s predpisno podano izjavo o pridružitvi kazenskemu postopanju. Od tega trenutka dalje nastane za sodišče povečana dolžnost, obračati pozornost na zasebnopravne posledice kaznivega dejanja in ne samo toliko, kolikor zahteva ugotavljanje kaznivega dejanja samega. Sodišče mora zlasti zaslišati zvedence o višini škode, najsi je višina odločilna za kvalifikacijo dejanja ali ne, posebno pa, če oškodovanec škodo precenjuje (§ 105 k. p.). Vsa dejanja, ki so v prid prijavljenemu zahtevku, opravi sodišče samo, ne da bi čakalo na predloge ene ali druge stranke. Poizve samo, ne da bi čakalo na obdolženčeve predloge, tudi vse okoliščine, ki govorijo zoper zahtevek. Skratka, sodišče postopa tudi pri ugotavljanju zasebnopravnega zahtevka po uradni dolžnosti. Zato pa morajo nastopiti tudi učinki, ki so združeni z nastopom pravne sovisnosti, čim se poda izjava o pridružitvi. Ne more se čakati, kdaj je obdolženec zvedel o tem, kajti sicer bi mogel poljubno izbegavati nastop s tem, da se o stanju preiskave sploh ne informira in sploh ne vpogleda spisa, ki se mu pač glede tega zahtevka ne sme nikdar zabraniti (§ 66 k. p.).⁶⁷

Učinki pravne sovisnosti se presojujejo po civilnem materialnem in procesnem pravu. Vendar sme oškodovanec svoj zasebnopravni zahtevek vsak čas brez obdolženčevega pristanka in brez kakšnih škodljivih posledic umakniti

⁶⁶ Gl. v zadnjem času Kleinfeller, Das Wesen der Rechtshängigkeit v Zeitschr. f. deutschen Zivilprocess 1930 str. 202.

⁶⁷ Za avstr. pravo trdi Schrek, o. c. str. 48, da nastane ta učinek šele tedaj, ko je bil zahtevek obdolžencev priobčen, če pa to ni bilo, ko mu je bila vročena obtožnica, ako se obdolžencu vpogled v spis ni dovolil. Ako naj bo odločilno zaznanje obdolženčevo o zahtevku, potem dosledno tudi vročitev obtožnice nima glede javnih deliktov nobenega pomena, saj se ne sprejme vanjo izjava o pridružitvi.

(§ 295, odst. 4 k. p.). Tudi nima napotitev na civilnopravno pot značaja zavrnitve pravde ali tožbenega zahtevka.

Pravna sovisnost odpade, čim je procesnopravno razmerje pravnomočno končano. Torej s pravnomočno kazensko sodbo, najsi je ugodila zahtevku zasebnega udeleženca ali ga napotila na pot civilne pravde. Pa tudi, ako je bilo kazensko postopanje na drug način pravnomočno rešeno, n. pr. ustavljeno (§§ 96, 109, 455, 463 k. p., § 89 k. z.).

Udeležba na kazenskem postopanju je osebna procesualna pravica.⁶⁸ Zato se sme pridružiti kazenskemu postopanju kot zasebni udeleženec načeloma samo oškodovanec in, če je ta umrl, po zakoniti določbi § 295 k. p., zadnji odst. njegovi dediči. Vsak prostovoljni zasebno-pravni prenos pravice na udeležbo je nedopusten. Ako je oškodovanec svojo pravico cediral, ne more več ustvarjati zahtevka v kazenskem postopanju, ne more ga pa tudi cesijonar, kajti on ni oškodovanec, ki ga edinega pooblašča v to zakon.⁶⁹ Samo osebe, ki jim zakon daje to pravico ali pa ki po zakoniti odredbi izvršujejo oškodovančeve pravice, so upravičene, pridružiti se kazenskemu postopanju. To so, kakor že omenjeno, oškodovančevi dediči, dalje upnik, ki mu je bila odškodninska terjatev preodkazana v poteg, konkurzni upravitelj, ako se je o oškodovančevi imovini uvedlo konkurzno postopanje.⁷⁰ V vseh teh primerih je dopustno nasledstvo v adhezijskem procesu, dočim uniči drugačen prenos ostvarjanega zahtevka oškodovančevo pravico na udeležbo. Določba § 329 c. p. p. o odsvójitvi spornega predmeta tu vsled nasprotnega stališča k. p. ne velja, prav tako pa tudi novi pridobitelj ne more stopiti na mesto oškodovanca. Ako se pa uvede med kazenskim postopanjem o obdolženčevi imovini konkurz, prestane s tem začasno tudi uveljavljanje zahtevkov z zasebno udeležbo nasproti obdolžencu, ker je za njih ugotovitev dopustno le konkurzno postopanje in se sme zoper obdolženca-kridatarja izreči sodbeni zahtevak za obstoječ le po predpisih konkurznega prava. To mora veljati tudi za zahtevke iz deliktov, ki jih je zagrešil prezadolženec nasproti konkurzni masi.⁷¹ Tudi zahtevki te vrste se likvidirajo po načelih konkurznega prava, ako je sploh mogoče,

⁶⁸ Ogorelica, o. c. str. 260.

⁶⁹ Nasprotno glede cesije Schnek, o. c. str. 51, 52.

⁷⁰ Enako Schnek o. c. str. 57.

⁷¹ Glede teh nasprotnega mnenja Schnek, o. c. str. 56.

da postanejo praktični. Vsled njih se bo konkurzna imovina običajno samo zmanjšala.

Spoznanje, da utemelji ostvarjanje zahtevka v pridruženem postopanju pravno sovisnost, pa more služiti le postopanju samemu. Kazenska sodišča bodo vsled tega posvetila zasebnopravnim zahtevkom več pozornosti, kakor doslej in bodo smatrala ugotovitev teh zahtevkov za svojo dolžnost, kar tudi v resnici je. Z določbo v zakonu namreč, da naj kazensko sodišče odloči tudi o zasebnopravnih zahtevkih, ako je za to zadostne podlage, mu ni dano na izbero, da odloča ali ne odloča o teh zahtevkih po prosti volji. Iz možnosti nastane za sodišče dolžnost, da o zahtevku odloči, čim more storiti to brez nepotrebnega zavračevanja. Sedaj pa literatura po pravici toži, da puščajo kazenska sodišča to dolžnost precej v nezmar, kar se ne kaže samo v tem, da se z zasebnopravnimi zahtevki premalo intenzivno pečajo, marveč tudi v tem, da celo priznane zahtevke določajo ozkosrčno nizko ter jih deloma napotujejo na pot civilne pravde.⁷²

Veliko važnost tega vprašanja spoznavajo nove tuje zakonodaje. Poljski kazenski postopnik določa v čl. 75, da ostvarjanje zahtevka v enem postopanju prepreča ostvarjanje istega zahtevka v drugem postopanju. Novela k nemškiemu kazenskemu pravnemu redu se priznava k istemu načelu (§§ 403, 403 d), dopušča pa pridružitve samo v prid zahtevka do najvišjega zneska 10.000 M.

Omeniti je treba še eno točko, kjer se snideta adhezijsko in civilno postopanje. To sta primera iz 2. odst. § 304 k. p. o izpremembi in ukinitvi pravnomočne odločbe kazenskega sodišča o zasebnopravnem zahtevku, kadar ostane kazenska sodba sama nedotaknjena.

Izpremembo pravnomočne adhezijske odločbe morejo predlagati obsojenec ali njegovi pravni nasledniki, ako se najdejo novi dokazi, ki naj dokažejo, da je priznani zahtevnik celotno ali tudi le delno neutemeljen. Izpremembo je moči doseči s tožbo pred civilnim sodiščem. Vobče se smatra, da nakazuje ta določba na predpise civilnega postopanja, in sicer na splošne predpostavke § 624 c. p. p. ali pa samo na točko 6 tega paragrafa (št. 7 § 530 avstr. c. pr. r.),⁷³

⁷² Gleispach, o. c. str. 73; Högel, Das Recht des durch eine Straftat Verletzten auf Ersatz, Jur. Bl. 1900, S. 85.

⁷³ Gl. Ogorelica, o. c. str. 264, Gleispach, o. c. str. 353, Neumann, o. c. str. 1552, Rosenblatt, o. c. str. 97, Schrutka,

nasprotno naziranje pa vidi v tej določbi zagotovitev posebne tožbe obsojencu, ki nima z obnovno civilno tožbo nič skupnega.⁷⁴

Dvoje moremo staviti v odgovor nasproti naziranju, da ustanavlja določba § 304 k. p. nov institut posebne tožbe na izpremembo adhezijske odločbe. Besedilo § 304 k. p. se nam zdi spričo današnjega § 624 c. p. p. kaj lakonično za obnovno tožbo. Toda ob postanku k. pr. r. je bilo to besedilo samo po sebi razumljivo, saj se je naslanjalo kaj tesno na določbo občnega sodnega reda o restituciji ob noviter reperta, ki v §§ 372, 373 ni zahteval drugega kakor najdbo novih važnih dokazil. (Podobno tudi hrv. slav. gr. p. v §§ 366, 367 in bos. herc. v § 352). Predpostavke po k. pr. r. in po obč. s. r. so bile tedaj identične, zaradi česar je upravičeno odklanjati domnevo, da je ustvarjena s § 304 k. p. nova institucija. To tembolj, ker je smatrati adhezijsko odločbo za civilno odločbo, ki jo je le vsled pridružitve izreklo kazensko sodišče. Ko so se torej predpostavke po § 624 c. p. p. za obnovitev ob noviter reperta spremenile, so se spremenile obenem tudi predpostavke za uveljavljanje pravice po § 304 k. p., ki je možno le v obliki civilnega procesa, če tudi je ostalo besedilo nespremenjeno.

Ni pa tudi nobenega notranjega razloga, da bi se obravnaval adhezijski izrek drugače kakor civilna sodba. Primeri iz prvih petih točk § 624 c. p. p. skoro ne prihajajo v poštev, kajti če je bila izdejskovana kazenska sodba s kaznivim dejanjem ali pa vsled kršitve načela ne bis in idem, bo v prvi vrsti uvesti obnovo kazenskega postopanja (§§ 362, 363 k. p.). Ako dovede ta do popolnega uspeha, bo razveljaviti obenem tudi adhezijsko odločbo (§ 304, 1. odst. k. p.). Ob delnem uspehu obnove bo usoda adhezijskega zahtevka različna. Na vsak način bodo obnovitveni razlogi učinkovali tudi glede zasebnopravnega zahtevka. Ako bo obnova zavrnjena, bo s tem stvar tudi za adhezijski izrek končana, kajti dejstvo kazenske obsodbe zaradi kaznivega dejanja bo obstajalo še naprej kot podlaga adhezijskega izreka, na obsodbo je civilni sodnik vezan in preko nje ne more tako pri obnovi civilne sodbe, kakor pri odločbi v adhezijskem

Grundriss str. 294, Mayer, Kommentar IV, str. 489, Rušnov, Tumač, str. 321.

⁷⁴ Eisler, o. c. str. 301. Pollak, o. c. str. 543; Schnek, o. c. str. 88 in isti, Die Geltendmachung der zivilrechtlichen Ansprüche des Verletzten im künftigen deutschen Strafverfahren v Zeitschr. f. den deutschen Zivilprozess 1930, str. 404.

postopanju. Čisti primer po t. 5 § 624 c. p. p., da bi oškodovanec dosegel za svoj zahtevek že prej v civilnem postopanju sodbo, in nato pozneje še v adhezijskem postopanju, se bo težko primeril. Ako ima oškodovanec že sodbo o svojem zahtevku, mu je pridružitve kazenskemu postopanju zaprta. Vnovična prisoditev istega zahtevka v pridruženem postopanju bi se mogla pripetiti le, ako se je na prejšnjo civilno sodbo pozabilo, kar bi bil izreden primer v kazenskih stvareh, ko kazensko postopanje običajno kaznivemu dejanju sledi.

Toda tudi v teh neobičajnih primerih, ki se ne bodo z lepa pripetili, ne ovira prav nič, da ne bi pripustili obnove po določbah c. p. p. Kakor je adhezijsko postopanje civilno postopanje, ki je pridruženo kazenskemu, tako je tudi izrek kazenskega sodišča o zasebnopravnih zahtevkih civilna sodba, sprejeta v izrek kazenske sodbe. Čim se izvede ločitev obeh izrekov, kazenskega in civilnega, in to je takrat, ko se zahteva obnova zgolj iz činjenic, ki na kazenski izrek ne vplivajo prav v ničemer, se pokaže civilni značaj kazenske odločbe o zasebnopravnem zahtevku v tem, da se mora gibati obnovno postopanje v oblikah civilnega postopanja. Predpis § 304 k. p. torej ni nič drugega kakor napotitev na določbe postopnika v civilnih stvareh.

Prav to velja tudi za drugi primer v drugem odstavku § 304 k. p. Zbog činjenic, ki so se pojavile po adhezijski odločbi, se sme zahtevati ukinitve izvršbe, uvedene na temelju te odločbe. To je primer opozicijske tožbe (§ 34 i. z. prej § 35 i. r.). Ta določba je bila povsem v soglasju s takrat veljavnim pravom (dv. dekret 22. junija 1836 zb. j. z. 145), ki je zahtevalo ugotovitev, da je izvršitveni zahtevek ugasnil. Enako stanje je bilo po § 315 hrv. slav. k. p. in §§ 444, 445 hrv. slav. gr. p. p.⁷⁵ ter po §§ 492, 493 bos. herc. gr. p. p. S temi določbami je bilo pač posvedočeno, da je adhezijska odločba civilna odločba. Sedanji predpis § 304 k. p. napotuje tudi v celem na izvrš. zakon, po katerem (§ 34) je pravnozaščitni zahtevek, da se izreče izvršba za nedopustno.⁷⁶

⁷⁵ Ogorelica, o. c. str. 264.

⁷⁶ Goršič, Tumač zakona o izvršenju i obezbedjenju, str. 143. Enako za avstrijsko pravo Grün, Die Rechtskraftwirkung des Urteiles im Oppositionsprozesse v Ger. Zeitung, 1930 str. 248; Sperl, o. c. str. 819. Nasprotno, da gre zahtevek v opozicijski tožbi tudi na ugotovitev, da je ugasnil izvršilni naslov, glej literaturo pri Grünu in Schneku,

V. Posebnosti nekaterih odškodninskih zahtevkov in njih ostvarjanje v pridruženem postopanju.

Za nekatere odškodninske zahtevke veljajo posebna pravila, ki izvirajo ali iz njih narave ali pa so postavljena po zakonu.

Za škodo, ki jo stori državni uslužbenec, izvrševaje svojo dolžnost, tretjim osebam z nezakonitim ali nepravilnim postopanjem, sta odgovorna uslužbenec kot izvršilec in država (§ 78 z. o uradn.). Ostvarjanje tega odškodninskega zahtevka ni pridržano le pred civilnim sodiščem, dopustno je tudi pred kazenskim, ako je škoda nastala iz kaznivega dejanja.

V pridruženem postopanju je vendar izključen zahtevek zoper državo, kajti odškodninski zahtevek je v tem postopanju moči naperiti le zoper osumljenca, nikakor ne tudi zoper drugo osebo, ki je morda obenem z osumljencem odgovorna za škodo. S prisoditvijo v kazenskem postopanju bi izgubil oškodovanec zahtevek zoper državo, ki more biti naperjen zoper njo le, ako je združen v tožbi z zahtevkom zoper uslužbenca (3 odst. § 78 z. o uradn.). Da ne izgubi zahtevka zoper državo, se oškodovani kazenskemu postopanju ne bo pridružil. S tem ne bo izgubil ničesar, saj prične teči devetmesečni zastaralni rok šele od dne, ko postane sodna odločba (ne samo sodba) o vprašanju kazenske odgovornosti izvršna, ako je bilo uvedeno zoper uslužbenca kazensko postopanje.

Drugače je z odškodninskim zahtevkom na povračilo škode na temelju čl. 25 z. o s., razširjenega s čl. 47 uvod. z. k c. p. p. (§ 283 z. o uradn.). Za to škodo odgovarja država primarno, za škodo po § 78 z. o uradn. le subsidiarno. Zahtevek po čl. 25 z. o s. je naperjen izključno zoper državo,⁷⁷ le ako je bila škoda povzročena z naklepnim kaznivim dejanjem, tudi zoper povzročitelja škode.⁷⁸ V tem primeru more oškodovani ostvarjati svoj zahtevek zoper povzročitelja škode ne da bi izgubil zahtevek zoper državo, more se tudi z istim učinkom pridružiti kazenskemu postopanju kot zasebni udeleženec.

o. c. str. 91; Kralik, Das Begehren der Vollstreckungsgegenklage, Ger. Zeit. 1931, str. 2.

⁷⁷ Matijević, O odgovornosti države i sudija za štetu, str. 52 sl.; Vragović, Zakoni i drugi propisi o sudovima i. t. d., str. 98.

⁷⁸ Sajovic, O odgovornosti države in samoupravnih teles po čl. 18 ustave, Slov. Pravnik 1928, str. 141; odl. 14. novembra 1922, Themis III, 319.

Opozoriti nam je še na nekatere zasebnopravne zahteve po novejših zakonih, o katerih odločajo vselej kazenska sodišča, nikdar pa civilna. To sta zahtevki na materialno odškodnino po čl. 62 tisk. z. in zahtevki na posebno povračilo za osebno odškodnino po § 57 avt. z.

Značaj prvega zahtevka se v literaturi različno tolmači prav zbog svoje označbe, ker govori zakon o »materialni« odškodnini. V resnici gre za povračilo imaterialne škode, povzročene s kleveto. Tiskovni zakon daje to odškodnino oklevetanemu kot povračilo za bolešt, povzročeno po kleveti. Odškodnina se daje v denarju, vsled tega izraz v zakonu »materialna« odškodnina. Na to odškodnino more obsoditi v prid oklevetanemu samo kazensko sodišče, ako je spoznalo klevetnika za krivega in ga zbog klevete tudi obsodilo.⁷⁹ S civilno pravdo oklevetani ne more doseči te odškodnine; po našem o. d. z. bi mu tudi sploh ne šla.

Prav to velja o povračilu za osebno oškodbo po § 57 avt. z. Zakon se sicer poslužuje tu druge terminologije, opuščen je izraz »materialen«, ki bi utegnil zapeljati v zmotu. Vendar kaže vsebina § 57, da ne gre za ničesar drugega kakor za povračilo negmotne, moralne škode. Prva dva odstavka § 57 govorita namreč o povračilu škode sploh, in sicer o povzročeni škodi (damnum emergens) in o izgubljenem dobičku (lucrum cessans). S tem je gmotna škoda oškodovane osebe izčrpana. V tretjem odstavku pa je govor še o posebnem povračilu za osebno poškodbo. Vsled tega je jasno, da gre tu za negmotno škodo, kajti določbo o povračilu gmotne škode je zakon izrekel že prej. Dočim na govori zakon, da sme prisoditi kazensko sodišče tudi povračilo gmotne škode po predpisih kazenskega sodnega postopanja, to je v adhezijskem postopanju, določa zakon glede imaterialne odškodbe, da jo prisodi kazensko sodišče. V tem smislu je razumeti § 61 avt. zak. Besedilo tega paragrafa »naknada štete«, kaže naravnost na prva dva odstavka § 57 in izključuje »naknado za lično povredu«. Iz tega sledi, da sme prisoditi negmotno odškodbo le kazensko sodišče, ako obsodi obenem krivca zaradi prekršitve

⁷⁹ Dolenc, Glavne poteze tiskovnega prava v Slov. Pravniku 1926, str. 122 («... ima pravico, da zahteva v tiskovni pravdi odškodnino»); Vragović, Materialna naknada po članu 62. zak. o štampi v Mjes. 1929, str. 109 sl.; odl. 3. februarja 1927, Slov. Pravnik I, št. 117. Druge nepublicirane odločbe glej pri Vragoviću.

avtorskih pravic. Samo civilna kršitev avtorskih pravic zavezuje po zakonu le k povrnitvi gmotne škode, za kazensko kršitev daje zakon vrh tega tudi povračilo odškodbe za prestano duševno bol, za kratitev in zmanjšanje ugleda vsled kršitve. Visokost te škode se da težko dokazati, saj utegne trajati zmanjšanje ugleda (n. pr. ostane kršitelj v zavesti mnogih še vedno kot avtor) še leta in leta po kršitvi in sodni ugotovitvi kršitve. Zato odreja zakon, da določi kazensko sodišče odškodbo za moralno škodo po svobodnem preudarku. Po besedilu zakona, ki je v tem pogledu, kakor izvajamo, prilagoden notranjim razlogom, ki govore za določitev, je to sodišče samo kazensko. Zato je nedopustno ne le prvotno ostvarjanje tega zahtevka pred civilnim sodnikom, marveč tudi ponovno, potem ko je o njem že sodilo kazensko sodišče.⁸⁰

V obeh primerih, tako glede zahtevka za materialno odškodbo oklevetanega, kakor zahtevka oškodovanega avtorja gre zahtevk obtožencev edinole na oprostitev od kazenske obtožbe. Ta zahtevk obsega obenem zahtevk na zavrnitev zahtevka oškodovanega, in sicer na dokončno zavrnitev.

Drugačno stališče o sicer povsem enakem zahtevku je zavzel zakon o pobijanju nelojalne konkurence. Tudi ta zakon daje v § 17 oškodovanemu pravico do povračila popolnega zadoščenja, poleg tega pa še pravico na izvestno denarno vsoto iz naslova odškodnine za prestano osebno razžalitev in osebno škodo. Iz tega naslova dosojena odškodnina ne sme presegati zneska 100.000 Din. Zakonito besedilo jasno kaže, da gre za isti zahtevk kakor po tiskovnem in avtorskem zakonu. Razlika je le v tem, da se sme zahtevati po zak. o nelojalni konkurenci odškodnina za moralno škodo tudi pred civilnim sodiščem, in to po izrečni naredbi zakona, ki govori v § 17 o ostvarjanju odškodninskih zahtevkov pred civilnim sodiščem. O ostvarjanju teh zahtevkov pred kazenskim sodiščem je določal čl. 40 projekta tega zakona, in sicer tako o odškodnini za imovinsko kakor za moralno škodo s pozivom na čl. 19 projekta (sedanji § 17 zak.). Obrazloženje k

⁸⁰ Nasprotno določata § 53 avstrijskega avt. zak. in § 57 češkoslovaškega avt. zak., da se more tudi odškodnina za osebno žalitev vložiti pri civilnem sodišču. Po nemškem avt. zak. vsebuje posebna odškodnina vse odškodninske zahtevke sploh in se poleg nje ne more prišoditi še druga odškodnina.

temu načrtu izvaja tudi, da je višina odškodnine za moralno škodo omejena z zneskom 100.000 Din.⁸¹ V publiciranem zakonu določbe z vsebino prejšnjega čl. 40 ni, postala je z uzakonjenjem novega kazenskega postopnika od 16. februarja 1929 nepotrebna, in se zakon zoper nepošteno konkurenco glede postopanja zaradi kaznivih dejanj sklicuje enostavno na kazenski postopnik. S tem je rečeno, da se sme zahtevati povračilo vsake škode v adhezijskem postopanju, seveda samo odškodnine, ki jo zakon daje. Odškodnina za moralno škodo se more zaradi tega zahtevati samo do najvišjega zneska 100.000 Din. To odškodnino odredi sodišče (kazensko kakor tudi civilno) po svobodnem preudarku in je vsled tega z enkratnim dosojenjem zahtev ek izčrpan. Do tega zaključka nas dovaja tudi analogija s prej obravnavanimi zahtevkoma na povračilo negmotne škode.

Svobodno prepričanje po § 57 avt. zak. in § 17 zak. zoper nelojalno konkurenco je vzeti v pomenu § 369 c. p. p. in ne v smislu § 368 c. p. p.⁸² Zato je tudi možno pobijati izrečeno odločbo o tem zahtevku samo v istem postopanju, ne pa zahtevati povišanje bodisi v civilnem, bodisi v kazenskem postopanju, in je v enem postopanju postala pravnomočna odločba o tem končna.

Odškodnina za moralno škodo se priznava torej po zak. o tisku, avt. zak. in zak. o nelojalni konkurenci. Po tisk. zak. se daje samo ta odškodnina, po zadnjih dveh poleg povračila gmotne škode. Zakonu ustrezno je zato sprejeti izrek o moralni odškodbi v sodno odločbo ločeno od izreka o odškodnini za gmotno škodo, obsegajočo tako povzročeno škodo kakor odišli dobiček. O zahtevkih na odškodnino za moralno škodo po tisk. in avt. zakonu mora izreči kazensko sodišče sodbo, ako je spoznalo obtoženca za krivega in ga obsodilo. Zasebnega tožilca kakor tudi zasebnega udeleženca, ki se je pridružil kazenskemu postopanju, zaradi teh zahtevkov ni moči zavriniti na pot civilne pravde, marveč se mora o njih soditi. Ta odločba je pravnomočna in končna po načelih kazenskega postopnika. Ne more se vsled tega zahtevati s civilno tožbo povišanje odškodnine za moralno škodo, priznано s kazensko sodbo. Ako se je končalo

⁸¹ Gl. obrazloženje str. 36 in 41.

⁸² Kakor trdi Politeo, Zakon o suzbijanju nelojalne utakmice, str. 30. Dočim se naša zakona naslanjata na c. p. p., pomenjajo določbe § 53 avstr. avt. zak. ter § 57. češ. avt. zak. razširitev določbe § 273 avstr. c. pr. r.

kazensko postopanje z obtoženčevo oprostitvijo, ima oprostitev obenem tudi učinek, da po tisk. zak. oklevetanemu in po avt. zak. oškodovanemu odškodnina za imaterialno škodo sploh ne gre. Uveljavljanju teh zahtevkov pred civilnim sodiščem stoji nasproti ugovor nedopustnosti redne civilne pravdne poti.

Drugače po zak. o nelojalni tekmi. Tu ni take izjeme od splošnih določb kaz. p. Oprostitev vsled delikta po zak. zoper nelojalno konkurenco ne sprečuje ostvarjanja zahtevka na imaterialno odškodnino pred civilnim sodiščem (§ 17). Tudi zavrnitev tega zahtevka na pot civilne pravde, ako je bila izrečena obsodba, po § 297 k. p. ni izključena. Ako pa je kazensko sodišče ta zahtevek rešilo pozitivno, torej priznalo odškodnino za imaterialno škodo, potem se ta zahtevek ne more ostvarjati več s civilno tožbo. Izrek o tem, sprejet v kazensko odločbo, ustanavlja nasproti civilni tožbi ugovor rei judicatae. Skladno s tem je tudi istočasno ostvarjanje tega zahtevka pred obojimi sodišči nedopustno.

Pravno politično je institut imaterialne odškodnine po zak. zoper nelojalno tekmo pravilno rešen. Tega ni moči enako trditi o avt. zak. Kakor so razlogi, ki smo jih navedli zgoraj, tehtni in govore za to, da se daje takšna odškodnina le, ako gre za kaznivo kršitev avtorskih pravic, tako se na drugi strani ne more prezreti, da uvedba kazenskega postopanja ni vselej odvisna od oškodovanca (n. pr. ako kršilec prej umre), da tudi obsodbe, vzlic nesporni kršitvi, iz kazenskoprocesualnih razlogov ni moči vselej doseči. Na mestu bi bila zato poprava avt. zak. v enakem smislu kakor je urejeno to po zak. zoper nelojalno konkurenco.